

YAZ YAŞIDI

«...1900-cü ilin baharı yetiymişdi... Xızıdan Bakıya kömür daşıyan öküz arabalarından sonuncusu özünün daimi vəzifəsini dəyişərək köç aparırdı. Ailə böyük olsa da, arabada yük bir neçə dəst yorğan-döşək qoyulmuş məfrəşdən, su sənyəyindən, mis sənicdən, qədimi məcməidən, qara qazandan və yol azuqəsindən ibarət idi. Qafar kişi xeyli müddət idi ki, bu səfərə hazırlaşdı. Xızdakı daxmasını dəyər-dəyməzinə qonşuya satmışdı. Bir neçə ay əvvəl Bakının Çəmbərəkənd qəbristanlığı yaxınlığındakı «Dağlı» məhəlləsinə köçmüş böyük qardaşı Məşədi İbrahimlə də məsləhətləşmişdi. Bir daxma qaraldaña qədər onun yanında qalacaqdı...

Sonuncu arabada Qafar kişi, bacısı Zərnışan, Hüseynqulu, Heydər, Əjdər yol ge-

dirdi. ...Və bir də həmişə arabada Xızdan Bakıya, Şahbikə xanımın çuçağında onun son-beşiyini → gələcəyin dahi dramaturqunu, ədib və teatr-sənət xadimini – balaca Cəfəri aparırdı».

Asif Rüstəmlinin
«C.Cabbarlı – Həyatı və mühiti»
kitabından...

*

C.CABBARLI

BİZDƏ TEATRO

Məncə, aktyor nədir?

Hər şeydən əvvəl aktyor canlı bir ədəbiyyatdır.

Böyük bir ədibin uyqsuz gecələr boyu çalışıb vücuduna getirdiyi bir əsəri, onun əvvəllə kağızlar üzərində qaralacağı fikirləri, fəlsəfi, gözəllikləri, incəlikləri, gülüşləri, göz yaşlarını aktyorlar alır və özündə canlandıraraq böyləliklə söylədiyi sözlər, fırlandığı fəryadlar, iniltilər etibarilə canlı bir ədəbiyyat olmuş olur. Və aktyor bir rəssamdır ki, özü öz əsəridir.

Aktyor bir heykəltaradır ki, yaratdığı heykəl – yenə özüdür.

Aktyor yaratdığı əsərdə yenə özü olmuş olur.

Aktyor bir musiqişünasdır. Eyni zamanda aktyor canlı bir aləti-musiqidir. Daha

doğrusu, aktyor bir musiqişünasdır ki, çaldığı aləti-musiqi – yenə özüdür.

Aktyorun daha bir çox cəhətləri vardır. Lakin başlıca məqsədimiz aktyorun nə olduğunu təsvir etmək olmadığından hələlik bu cəhətcə təfəsilatə lüzum görmürük. Biz bu qədər söylədiyimizdən də aktyorun nə qədər geniş bir mənə ifadə etdiyini, aktyorun nə kimi böyük vəzifələr daşdığını az-çox kəsdirmək olur.

Bunların az-çox öhdəsindən gələ bilmək üçün aktyor dərin və ətraflı bir məlumat malik olmaq, ədəbiyyatı və onun bütün dövrlərini, hər dövrün xüsusiyyətlərini, incəliklərini, dərinliyini bilmək məcburiyyətindədir. Aktyor psixoloji gəzənlərdir. Yeni səhnə artıq getdikcə zahiri gurultulardan, nümayişlərdən ayrılır, insanlığın daxili həyatına, onun mənəviyyatına, ruhuna girib orada daimi bir hərəkətdə bulunan duyğular, çarpışmalar, mübarizələr ilə uğraşır, bu gizli və rangarəng həyatı genişliyiylə təhlil edib, araya çıxarıyor.

Aktyor, bu mənəvi həyata yabancı qalmamalıdır. Aktyor öylə bir kamandı ki, onun bütün telləri insanlığın duyğularından, ehtiramlarından yapılmışdır.

BU SAYDIQLARIMIZA HAZIR OLMAYAN BİR KƏSDƏN AKTYOR ÇIXMAZ.

Aktyor, tarixi bilməyə bilməz. Teatro tarixini, ədəbiyyat tarixini, ümumən sənət tarixini bilməyən bir aktyor, sənətin nə olduğunu bilməz.

Təbii bununla büsbütün aktyorlarımızın bir Kant, Şopenhauer olmasını tələb etməm, fəqət hər halda bir Sənan fəlsəfəsini izah edərkən heç olmazsa təsvir edə bilməlidirlər.

Bunların hepsini avam bir adam, məktəb görməmiş bir nəfər yapa biləmi?

Biz xarüqələrə inanmayırıq, fəqət eyni zamanda onu da unutmaq istəməyirik ki, mühit bir zaman istedadlı adamlar, dahilər yetirər. Bir rus Şalyapin meyxanələrdən çıxıb dünya miqyasında məhərə təstərə bilər. Ölkəmiz miqyasında götürsək, mühitimiz 2-3 nəfər istedadlı adam yaratmağa qadirdir. Fəqət hər halda Azərbaycanın bir düha fabrikaçısı olduğunu da iddia etməz olmaz.

Biz, aktyorlarımızın bir çoxunda istedad olduğunu inkar etməyirik. Fəqət bu istedadı inkişaf etdirə biləcək biliyi, məlumət hazırlığı yoxdur. Böylələri çox vaxt həqiqəti etirafdan da çəkinmirlər. Məsələn, 25 il səhnəmizdə çalışın, öz istedadı, öyrənmək üçün göstərdiyi çalışqanlıq sayəsində böyük müvəffəqiyyətlər əldə edən birisi xüsusi bir səmit vaxtı: «Mən Moskvaya gedib-gələndən və oradakı aktyor, teatr və sənəti görəndən sonra etiraf ediyorum ki, bizdə aktyor da yox, səhnə də yoxdur!» – deyirdi.

Vaxtilə teatro bütün mümanətlərə baxmayaraq irəliləyir, xalqı qənaətləndiriyordu. Çünki xalqın təkamülü pək ibtidai bir dərəc-

ədə idi. Fəqət bu son illər o tərəqqi etmiş, mühit başqalaşmış, irəliləmiş, səhnəyə qarşı istəklər, tələblər artmış, fəqət səhnə irəliləməmiş, həmin əvvəlki halında qalmışdır. Ona görə də səhnə artıq xalqı təmin etməyir. Son illərdə teatro salonlarının boş qalması başlıca olaraq bundan irəli gəlir. Böylə gədersə, teatro salonunda beş-altı nəfər biletsiz gələnləri də görmüyəcəkdir.

Bu gün bizdə yerli-yersiz ən çox bağıra bilənlər, üz-gözünü ən çox qırıdırıb turşuda bilənlər ən gözəl aktyor hesab olunurlar. Halbuki yarıncı teatro bununla hesablaşmayacaq. Bu yanlış düşüncələri alt-üst edib öz yeni cərəyanı üçün yeni, mükəmməl, hazırlıqlı qüvvələr istəyəcəkdir. Bu gün ilə yaşamayan aktyorlarımız bu cəhəti düşünməli, mühitin tələbi ilə hesablaşmalıdır.

C.CABBARZADƏ

«Qızıl qələm» məcmuəsi,
1924-cü il, 4-cü nömrə

